

**CONTRIBUTIONS OF INDEPENDENT PUBLIC ADMINISTRATIVE
AUDIT SYSTEM TO TURKISH FAMILY STRUCTURE: FAMILY
OMBUDSMAN RECOMMENDATION**

Dr. Konur Alp DEMİR

Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İ.İ.B.F, Kamu Yönetimi Bölümü

konuralpdemir@yahoo.com.tr

Abstract

The origin of Ombudsman Institution is Sweden. The Ombudsman Institution has had a constitutional security since 1809 Sweden Constitution. Until it had been established in Finland in 1919, it was a local institution which was not known all over the world. The institution which gained popularity after the year 1919 began to spread rapidly. The Ombudsman Institution has been established on June 29th, 2012 with the adoption of the Act numbered 6328 In Turkey. It is active approximately 5 years in Turkey. It has several speciality units due to the reasons of social needs. One of the speciality units is Family Ombudsman. The main aim of family ombudsman is family institution. Because the family is the most important institution in a community and it moves the common values to the future in a healthy way. For this reason, the family institution has an important role in Turkish community and the traditions. Any society which fails to protect the family institution is likely to face the danger of being alienated from its own social values and losing its social integrity. The purpose of this study is to suggest an institution that can support, repair and solve family problems in order to enable the Turkish family structure to be moved to future generations without being allowed to break down under different factors. The comparative analysis method was used for the development of the proposed institution. Therefore, in this article the importance of family is taken into consideration in terms of Turkish people in order to avoid negative effects such as divorce, the family ombudsman which is a supporter unit which supports the families lifelong is being suggested to be established in Turkey. As a result, the expecting result of this article, by using literature survey and offering suggestions, is to be established the family ombudsman which will be in the hierarchical structure of ombudsman institution. The family ombudsman is expected to support the family institution in Turkey.

Key Words: *Family, Family Ombudsman, Divorce, Marriage, The Ombudsman Institution.*

JEL Codes: D02, E1, H83.

**BAĞIMSIZ KAMU YÖNETİMİ DENETİM SİSTEMİNİN TÜRK AİLE
YAPISINA KATKILARI: AİLE OMBUDSMANLIĞI ÖNERİSİ**

Özet

Ombudmanlık Kurumu ilk defa İsveç topraklarında varlık kazanmış ve 1809 İsveç Anayasası ile birlikte anayasal bir kurum olma özelliğini kazanmıştır.

1919 yılında Finlandiya’da uygulanmasına kadar dünyaya açılmayan bir kurum olarak kalmıştır. Bu tarihten sonra popülerlik kazanan kurum hızlı bir biçimde yaygınlaşmaya başlamıştır. Türkiye’de 29 Haziran 2012 tarih ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu ile kurulan ombudsmanlık kurumu yaklaşık olarak beş senedir faaliyet göstermektedir. Ombudsmanlık Kurumu toplumsal ihtiyaçlardan kaynaklanan sebeplerden dolayı uzmanlık alt birimlerine ayrılmıştır. Bu uzmanlık birimlerinden bir tanesi de Aile Ombudsmanlığı’dır. Bu birimin temel hedefinde aile kurumu yer almaktadır. Çünkü aile toplumsal bir kurum olarak bir toplumun temel değerlerini korumakta ve bu değerleri gelecek nesillere sağlıklı bir biçimde taşımaktadır. Bu sebepten dolayı Türk toplumunda ve kültüründe aile kurumunun önemli bir yeri vardır. Aile kurumunu koruyamayan her toplum değerlerinden uzaklaşma ve toplumsal bütünlüğünü kaybetme tehlikesi içerisine girebilmektedir. Bu çalışmanın amacı Türk aile yapısının farklı etkenler çerçevesinde bozulmasına izin verilmeden gelecek nesillere taşınmasını sağlayabilmek için aile kurumunu destekleyebilecek, onarabilecek ve aile içi sorunlara çözüm olabilecek bir kurum önermektir. Önerilen kurumun geliştirilmesi için karşılaştırmalı analiz yönteminden yararlanılmıştır. Bu çalışmada aile kurumunun Türk toplumu için taşıdığı önem dikkate alınarak, Türk aile yapısına zarar verebilecek olumsuzlukların önüne geçebilmek için aileleri yaşam boyu destekleyecek bir birim olan Aile Ombudsmanlığı’nın kurulması önerilmektedir. Bu çalışmadan beklenen nihai sonuç Aile Ombudsmanlığı’nın Kamu Denetçiliği Kurumu bünyesinde kurulması için gerekli olan kurgusal temelleri oluşturabilmektir.

Anahtar Kavramlar: *Aile, Aile Ombudsmanlığı, Boşanma, Evlilik, Ombudsmanlık Kurumu.*

JEL Kodları: D02, E1, H83.

GİRİŞ

Ombudsmanlık kurumu ilk defa İsveç topraklarında varlık kazanmış ve 1809 İsveç Anayasası’nda kendisine yer bularak anayasal bir kurum olmuştur. 1809 yılına kadar İsveç Kralı’nın gözlemcisi olarak görev yapan ombudsmanın anayasal güvenceye kavuştuktan sonra gözlemcilik görevinin sınırları genişletilmiştir. Bu tarihten sonra ombudsman yalnızca Kral adına gözlemlerde bulunmak yerine, yasama organı adına başta yürütme organı olmak üzere diğer tüm kamu kurum ve kuruluşlarını denetlemekle görevli kılınan anayasal bir kurum haline gelmiştir. Ombudsmanlık kurumu yaklaşık olarak 110 yıl İsveç toprakları dışına çıkmamıştır. Finlandiya’nın 1919 yılında ombudsmanlık kurumunu kendi yönetsel sistemine kazandırması ile birlikte kurumun tüm dünyaya hızlı bir biçimde yayılma süreci de başlamıştır (Eren, 2000: 80-81).

Farklı ülkelerdeki uygulama modelleri incelendiği takdirde ombudsmanlık kurumu genel olarak yasama organı tarafından görevlendirilen, görevleri kapsamında gerçek anlamda bağımsız bir biçimde faaliyet gösteren, kamu kurum, kuruluş ve personellerini hukuk kuralları dışına çıkılmalarını engellemek amacıyla sürekli bir biçimde denetleyen ve vatandaşların yönetim hakkında yaptıkları her türlü şikâyeti kabul eden bir kurumdur (Demir, 2014: 2).

Farklı ülkelerdeki farklı uygulamalardan kaynaklanan sebeplerden dolayı ombudsmanlık kurumunun tek bir tanımının yapılması oldukça güçtür. Dolayısıyla ombudsmanlık kurumunun genel anlamda sahip olduğu özellikleri kapsamında tanımlanması kavramsal çerçevenin oluşturulması adına daha doğru bir yaklaşım tarzını ortaya çıkartmaktadır. Ombudsmanlık kurumu genel anlamı ile üç temel özelliğe sahiptir. Bu özelliklerden birincisi ombudsmanlık kurumunun temel hedefinde yönetimden kaynaklanan sorunların giderilmesi veya çözümlenmesi düşüncesi bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile ombudsmanlık kurumunun ilgi alanı yönetsel faaliyetlerdir. Bunun anlamı ise ombudsmanlık kurumunun gerçek kişiler arasında meydana gelen sorunlar ile ilgilenmemesidir. İkinci özelliği, ombudsmanlık kurumu yasama organına karşı sorumlu olmakla birlikte gerçek anlamda bağımsızlığa sahiptir. Hiçbir kişi veya kurum ombudsmanlık kurumunu görevi ve incelemeleri kapsamında yönlendirememekte ve talimat verememektedir. Üçüncü özelliği ise ombudsmanlık kurumunun yargı erki gibi mutlak, bağlayıcı ve yaptırımcı niteliklere sahip kararlar al(a)mamasıdır. Ombudsmanlık kurumunun araştırmaları sonucunda elde ettiği bulgular kapsamında ortaya çıkartmış olduğu sorunlara karşı bulduğu çözümler öneri niteliğindedir ve hiçbir bağlayıcı yanı bulunmamaktadır. Bu noktada ombudsmanlık kurumunun yukarıda belirtilen temel özellikleri de dikkate alınarak genel bir tanımı şu şekilde yapılabilmektedir: Yasama organı tarafından göreve getirilen, yürütme organına karşı bağımsız bir biçimde görev yapan, yönetimin haksız ve hukuksuz faaliyetleri sonucunda zarara uğrayan bireylerin yazılı veya sözlü başvuruları sonucunda ya da kurumun kendisinin gerekli gördüğü durumlarda kendiliğinden harekete geçen, yönetimin gerçekleştirmiş olduğu her türlü faaliyetleri üzerinde geniş bir denetleme, inceleme ve araştırma yetkisi bulunan, yönetimin kanunların kendisine çizmiş olduğu sınırlar içerisinde kalmasını temin etmek amacıyla yönetime mutlak ve zorunlu emirler vermeden düzeltici nitelikli önerilerde bulunan ve kamu hizmetlerinin vatandaşlara sunulurken herhangi bir haksızlığın meydana gelmesini engellemek amacıyla denetimlerde bulunan bağımsız bir devlet kurumudur (Demir, 2012: 54-55).

Aile toplumun en temel kurumlarından birisidir. Bu kurum baba, anne, çocuk(lar)dan ve aralarında akrabalık ilişkisi bulunan diğer bireylerden meydana gelen sosyal bir birliktelik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu temel ve sosyal birliktelik günümüzde tek başına yaşama talebi, cinselliği daha özgürce deneyimleme isteği, toplumda evlilik yerine birliktelik anlayışının hâkim olmaya başlaması ve boşanma sayısında yaşanan artış gibi sebeplerden dolayı bozulma eğilimi gösterebilmektedir. Bu farklı yaşantılar, anlayış düzeni ve algılayış biçiminde yaşanan değişimler aile kurumuna zarar vermektedir. Aynı zamanda bireyleri özgürleştirdiği öngörüsü taşıyan bu değişimler toplumda aile kurumuna karşı bir önyargı oluşturarak aile kurumunun geleceğini tehlikeye düşürmektedirler (Duman, 2012: 20-21).

Bu çalışmada yukarıda genel hatları ile bahsedilen olumsuzlukların ve tehlikelerin Türk aile yapısına zarar vermemesi ve dolaylı yünden Türk toplumunun genel karakteristik özelliklerini

bozmaması için aile kurumunun önemine vurgu yapıldıktan sonra, aile kurumunu koruyucu ve destekleyici önlemlerin alınması adına Aile Ombudsmanlığı'nın kurulması önerisinde bulunulacaktır. Aile Ombudsmanlığı önerisi geliştirilirken yabancı uygulamalar incelenmiş ve karşılaştırmalı analiz yöntemi ile ilgili kurumun Türk Kamu Yönetimi Sistemi'ne uyarlaması yapılmaya çalışılmıştır. Türk kamu yönetimi sistemi içerisinde Kamu Denetçiliği Kurumu adı altında bir ombudsmanlık kurumu bulunmakla birlikte, bu kurum henüz kapsamlı ve bağımsız bir biçimde uzmanlık alt birimlerine ayrılmamıştır. Bu çalışmada Kamu Denetçiliği Kurumu bünyesinde resmi olarak Aile Ombudsmanlığı biriminin kurulması önerilmektedir. Bu birimin evliliklerin en büyük yıkım sebebini oluşturan boşanmaların önüne geçebilmesi, gençlerin ruhsal gelişmelerinin sağlıklı bir biçimde tamamlanabilmesi için psikolojik destek vermesi ve Türk aile yapısının muhafazasının sağlanabilmesi için faaliyet göstermesi öngörülmektedir. Bununla birlikte boşanma aşamasına gelen kişilerin evlilik içi sorunlarını çözmesinin yanında evliliğe hazırlanan kişilere danışmanlık hizmetleri vermesi ve yaşam boyu sürecek bir danışmanlık birimi olarak yönetim sistemimize kazandırılması önerilmektedir. Bu amaçla çalışmanın ilk bölümünde ombudsmanlık kurumunun tarihsel gelişimi ve genel nitelikleri incelendikten sonra ikinci bölümde aile kurumu, aile kurumunu yıpratıcı sebepler ve hukuksal açıdan aile kurumunu sonlandıran boşanma konusu incelenecektir. Üçüncü ve son bölümde ise çalışmanın ruhunu oluşturan ve Türk aile yapısını ve dolaylı yönden de Türk toplumunun genel karakteristik özelliklerini muhafaza edebilecek ve ailelere yaşam boyu destek sağlayabilecek olan Aile Ombudsmanlığı önerisi konu edilecektir. Bu çalışmadan beklenen nihai sonuç, Türkiye'de aile kurumunun gelecek nesillere sağlıklı bir biçimde taşınmasına destek sağlayacak bir hizmet birimi olarak değerlendirilen Aile Ombudsmanlığı'nın kurulabilmesi için gerekli olan kurgusal temellerinin oluşturulmasıdır.

1. OMBUDSMANLIK KURUMU VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Ombudsmanlık kurumunun temel hedefinde idare yer almaktadır. Bir diğer ifade ile idarenin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler ombudsmanın görev alanı içerisine girmektedir. Dolayısıyla ombudsman gerçek kişiler arasında meydana gelen sorunlar ile ilgilenmemektedir. Ombudsman yürütmeden bağımsız bir biçimde faaliyet göstermektedir. Ombudsmanlık kurumu yürütmenin hiyerarşisi dışında bırakılarak çalışmaları kapsamında herhangi bir baskı veya yönlendirme ile karşı karşıya kalmaması garanti altına alınmaya çalışılmaktadır (Demir, 2014: 3). Bu kapsamda ombudsman, yönetimin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerden dolayı zarar gören veya mağdur olan vatandaşların şikayetlerini kabul eden, araştıran, elde ettiği bulgular ile bir sonuca vararak yönetime öneri niteliğinde düzeltici çözümler sunan ve incelemeleri sonucunda elde ettiği bulgularını açıklama yetkisi ile donatılmış kişi ve kurum olarak tanımlanabilmektedir (Sezen, 2001: 72).

Ombudsman köken itibarıyla İsveç diline ait bir kelimedir. Ombudsman birleşik bir kelime olarak “ombuds” ve “man” kelimelerinden meydana gelmektedir. İsveç dilinde “ombuds”; “temsilci, görevli, vekil” anlamlarına gelirken, “man” ise “kişi, insan, birey” anlamlarına gelmektedir. Ombudsman kelimesi Türkçe’de “kamu denetçisi”, “halk avukatı”, “kamu hakemi”, “yurttaş sözcüsü”, “arabulucu”, “medeni hakların savunucusu” ve “parlamento komiseri” kavramları ile karşılık bulmaktadır. Türkiye’de bugüne kadar resmi metinlerde, Kamu Denetçiliği Kanunu Tasarısı’nda, 2010 yılı anayasa paketi değişikliğinde ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu’nda ombudsman yerine “Kamu Denetçisi” kavramı kullanılmıştır. Dolayısıyla Türkiye’de ombudsman kelimesi yerine “Kamu Denetçisi” ve örgütsel yapılanma olarak ise “Kamu Denetçiliği Kurumu” ifadeleri kullanılmaktadır (Demir, 2014: 3; Demir, 2012: 49; Sezen, 2001: 72; Gölönü, 1997: 5; Aydın vd., 2012: 70).

Ombudsmanlık kurumu ilk olarak Demirbaş Charles olarak da bilinen ve 1697 yılında 15 yaşında tahta geçen İsveç Kralı XII. Charles döneminde İsveç’te ortaya çıkmıştır. Bu ortaya çıkışa vesile olan olay İsveç ile Rusya arasında 1709 yılında yaşanan Poltava Savaşı’nda Rusya karşısında bozguna uğrayan XII. Charles’ın Padişah III.Ahmet döneminde Osmanlı Devleti’ne sığınmış olmasıdır. XII. Charles Osmanlı Devleti’nde misafir ve özgür olarak 5 yıl süre ile (1709-1714) Edirne dolaylarında yer alan Demirtaş Paşa Konağı’nda ikamet etmiştir. Bu süre içerisinde Osmanlı Devleti’nin muhafazası altında olan XII. Charles konağın demirbaş listesine kaydedilmesinden dolayı bu tarihten sonra adı Demirbaş Charles olarak anılmaya başlanmıştır (Demir, 2012: 55-56; Esgün, 1996: 254-255).

XII. Charles Osmanlı topraklarında zorunlu ikametine devam ederken ülkesinden uzakta olmasının vermiş olduğu yönetim boşluğundan faydalanmak isteyebilecek kamu görevlilerinin denetlenebilmesi adına 1713 yılında kendi adına idareyi denetleyecek bir kişi olan “Högste Ombudsmannen”ı atamıştır. XII. Charles’ın “Högste Ombudsmannen”i atarken “Kadılık, Başkadılık, Divan-ı Hümayun, Şeyhülislamlık” gibi Osmanlı kişi ve kurumlarından ilham aldığı ifade edilmektedir (Yağmurlu, 2009: 91; Gölönü, 1997: 6; Esgün, 1996: 255).

Ombudsmanlık kurumu 1919 yılına kadar İsveç topraklarından dışarıya çıkmamıştır. 1919 yılında Finlandiya Ombudsmanlık kurumunu yönetim sistemine kazandıran ikinci ülke olmuştur. İlerleyen süreç içerisinde 1952’de Noveç’te, 1955’de Danimarka’da, 1962’de Yeni Zelanda’da ve 1966’da ise İngiltere’de kurulmuştur (Esgün, 1996: 255; Demir, 2014: 4; Sezen, 2001: 73).

2. TÜRKİYE’DE OMBUDSMANLIK KURUMU’NUN KURULMA SÜRECİ

Türkiye’de ombudsmanlık kurumunun kurulması yönünde uzun süreli bir fikir birliği mevcut olmuştur. 1982 Anayasası’nın yürürlüğe girmesinden önce Ankara Üniversitesi Hukuk ve Siyasal

Bilgiler Fakülteleri'nin öğretim personelinden meydana gelen bir komisyon tarafından hazırlanan "Gerekçeli Anayasa Önerisi"nde Türkiye'de ombudsmanlık kurumunun kurulması önerilmiş, ancak anayasa yazımı sürecinde dikkate alınmamasından dolayı bu öneriye anayasa metninde yer verilmemiştir. Bununla birlikte 1991 yılında Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE) bünyesinde hazırlanan Kamu Yönetimi Araştırma Projesi'nde (KAYA) kamu yönetimini denetleyebilecek etkili bir denetim sisteminin getirilmesi önerilmiştir. Bu öneri kapsamında bağımsız bir kurum kurmaktansa, var olan Devlet Denetleme Kurulu'nun ombudsmanlık kurumu şekline dönüştürülmesinin öngörülmesine rağmen bu girişim de sonuçsuz kalmıştır (Yağmurlu, 2009: 96; Sezen, 2001: 84).

Türkiye'de ombudsmanlık kurumunun kurulması önerileri beşer yıllık kalkınma planlarında da yer almıştır. Bu öneriler ilk olarak Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer almıştır. Bu hedef planda şu şekilde ifade edilmiştir: "Uyuşmazlıkları mahkeme önüne gelmeden çözümleyecek yetkilerle donatılacak bir «Devlet Avukatlığı Kurumu» oluşturulacak, kurum etkinliğini ve sağlıklı çalışmasını öngören yöntem ve koşullara kavuşturulacaktır". Ancak bu hedef beşinci ve altıncı planlarda tekrardan gündeme getirilmemiştir. 1995 yılında Gümrük Birliği'ne girmemiz sonucunda Avrupa Birliği'ne tam üyelik hevesinin yeniden canlandığı döneme rastlayan bir süreçte hazırlanan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ombudsmanlık kurumunun kurulması yönünde ifadeler yer almaktadır. Bu hedef kalkınma planında şu şekilde somutlaştırılmaya çalışılmaktadır: "Yönetim-birey ilişkilerinde karşılaşılan uyuşmazlıkların etkin ve hızlı bir şekilde çözümü amacıyla; yargının katı işleyiş kurallarına bağlı oluşu ve zaman alıcı işlemesi gerçeği karşısında, yönetimi yargı dışında denetleyen ama yönetime de bağlı olmayan bir denetim sistemi ihtiyacı sonucunda ortaya çıkmış olan ve Avrupa Birliğinin kendi bünyesinde ve üye ülkelerin çoğunda da bulunan, halkın şikayetleriyle ilgilenen bir Kamu Denetçisi (ombudsman) sisteminin Türkiye'de de kurulması sağlanacaktır" (Sezen, 2001: 84; Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979: 484; Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1995: 119).

Bu alanda yaşanan bir diğer önemli gelişme de 55. Hükümet tarafından Avrupa Birliği'ne uyum süreci kapsamında Adalet Bakanlığı bünyesinde kurulan "Ombudsman Yasa Tasarısı Taslağı Hazırlama Komisyonu" tarafından 12 Ağustos 1998 yılında hazırlanan "Yurttaş Sözcülüğü Kanun Tasarısı" çalışmasıdır. Bu çalışma "Kamu Denetçiliği Kurumu Kanun Tasarısı" adıyla Bakanlar Kurulu'na sunulmuş, ancak gerekli olan zaman içerisinde kanunlaşamayan tasarı kadük olmuştur (Yağmurlu, 2009: 96).

Konuyu takip eden bir diğer girişim de 57. Hükümet dönemine rastlamaktadır. 57. Hükümet döneminde, 14.09.2000 tarihinde, ombudsman kurumunun kurulması için bir kanun tasarısı hazırlanmasına rağmen, bu tasarı da kadük olmuştur. Ardından 59. Hükümet döneminde, 15 Temmuz

2004 tarih ve 5227 sayılı Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun ile Türkiye’de halk denetçisi adı altında bir yerel yönetim ombudsmanının kurulması öngörülmüştür. Ancak 03.08.2004 tarihinde dönemin Cumhurbaşkanı tarafından kanunun veto edilmesi sonucunda yerel düzeyde kurulması öngörülen kamu denetçiliği kurumundan vazgeçilmiştir (Şengül, 2007: 136).

2004 yılında Adalet Bakanlığı tarafından 5521 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanun Tasarısı hazırlanmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne (TBMM) sunulan tasarinin görüşmeleri tamamlandıktan sonra kabul edilerek Cumhurbaşkanı’nın onayına sunulmuştur. Kamu Denetçiliği Kurumu Kanun Tasarısı’nın 12. Maddesi’nin Cumhurbaşkanı tarafından Anayasaya aykırı olduğu gerekçesi ile tasarinin tekrardan görüşülmesi ve düzenlenmesi amacıyla TBMM’ye gönderilmiştir. TBMM, kanun tasarısını tekrardan görüştüktan sonra 5548 sayı numarası ile olduğu gibi kabul etmiştir. İkinci defa meclisten geçen Kanun bu sefer Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmak durumunda kalmıştır. 28 Eylül 2006 tarihinde kabul edilen 5548 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, 13 Ekim 2006 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ardından dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve 125 milletvekilinin Anayasa Mahkemesi’ne başvurusu üzerine Kanun’un Anayasa’ya uygunsuzluğu konusunda çıkan karar sonucunda esas hakkında kesin hüküm verilinceye kadar Kanun’un yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmiştir. İzleyen süreçte 5548 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, Anayasa Mahkemesi tarafından 25 Aralık 2008 tarihinde oybirliği ile iptal edilmiştir (Şengül, 2007: 136; Saygın, 2008: 1047; Efe ve Demirci, 2013: 57-58).

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) tarafından 30 Mart 2010 tarihinde hazırlanan 26 maddelik Anayasa değişikliği paketi içerisinde Kamu Denetçiliği Kurumu hakkında da hükümlere yer verilmiştir. 12 Eylül 2010 tarihinde halkoyuna sunulan Anayasa paketi halkın %58’i tarafından kabul edilerek onaylanmıştır. Böylece anayasa değişikliği paketi ile birlikte yargısal denetim ve insan hakları kapsamında yapılan yeni düzenlemeler sonucunda Kamu Denetçiliği Kanunu’nun kurulması için ortada herhangi bir engel kalmamıştır (Efe ve Demirci, 2013: 59; Hakyemez, 2010: 389).

Anayasa paketinin onaylanmasından sonra 5 Ocak 2011 tarihinde Bakanlar Kurulu üyelerinin imzasıyla TBMM Başkanlığı’na sevk edilen Kamu Denetçiliği Kurumu Kanun Tasarısı Anayasa Komisyonu tarafından onaylanarak kabul edilmiştir. 14 Haziran 2012 tarihinde TBMM’de kabul edilen tasarı Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmıştır. 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu 29 Haziran 2012 tarih ve 28338 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Efe ve Demirci, 2013: 59; 6328 Sayılı Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6328.pdf>, 08.11.2017).

3. OMBUDSMANLIK KURUMU'NUN TEMEL NİTELİKLERİ

Ombudsman kelime kökeni itibarıyla İsveç Dili'ne aittir. İsveç Dili'nde yer alan “ombuds” kelimesinin Türkçe'deki karşılığı “temsilci, görevli, vekil”dir. Dolayısıyla ombudsman vatandaşların haklarını arayan ve başkaları adına hareket eden temsilci, vekil veya avukat anlamlarında kullanılmaktadır. Ombudsmanın temel amacı temsilcilik görevinde bulunmaktır (Demir, 2014: 3; Demir, 2012: 49).

Ombudsman genel olarak gücünü parlamentodan alan, yürütme organına karşı bağımsız, parlamentoya karşı sorumlu olan, yönetimin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerden dolayı zarara uğrayan vatandaşların şikâyetleri sonucunda veya kendiliğinden harekete geçerek incelemelerde bulunan, kapsamlı bir araştırma ve inceleme yetkisine sahip, yönetimin haksız eylemlerini ortaya çıkartmakla görevli kılınmış, kamu görevlilerinin mevzuata uygun eylemlerde bulunmasını temin etmek ve kamu yönetimi sisteminin daha etkili ve verimli çalışabilmesini sağlamak için öneriler sunmakla görevlendirilmiş bir kamu görevlisidir. Ombudsmanın almış olduğu kararlar yönetimi bağlayıcı nitelikte değildir (Demir, 2014: 3). Dolayısıyla ombudsman kamu kurumlarının işleyiş şeklini inceleyerek yanlış yapılan işlemleri tespit etmekte ve düzeltici tedbirlerin alınması için ilgili kuruma başvuru yapabilmektedir (Pickl, 1986: 37).

Ombudsmanlık kurumu uygulandığı ülkelerde farklı yapılanmalara sahip olmakla birlikte genel olarak değişmez nitelikleri bulunmaktadır. Bu nitelikleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Tayşi, 1997: 110):

- Anayasal güvenceye sahip olmakla birlikte genel olarak kanun yolu ile kurulmaktadır,
- Çalışmaları kapsamında yürütmeden bağımsızdır ve özerk bir yapılanmaya sahiptir,
- Yürütmenin hiyerarşisi içerisinde yer almamaktadır,
- Bünyesinde uzman personel çalıştırmaktadır,
- Görevini tarafsız bir biçimde yapmaktadır,
- Başvuru süreci basittir ve herkes tarafından kolay bir biçimde ulaşılabilmektedir,
- Ombudsman parlamento tarafından göreve getirilmekte ve gerekli görüldüğü takdirde parlamento tarafından görevinden alınabilmektedir,
- İncelemeleri sırasında gerçek anlamda bağımsızdır ve hiçbir kişi veya kurum tarafından yönlendiril(e)memektedir.

4. OMBUDSMANLIK KURUMU'NUN UZMANLIK GEREKTİREN TÜRLERİ

Ombudsmanlık kurumunu kamu yönetimi sistemine kazandıran her ülke kendi ihtiyaçları ve yönetim yapısı kapsamında kurumu yeniden şekillendirmektedir. Günümüzde genel olarak kabul edilen üç farklı ombudsman türü mevcuttur: “Klasik Ombudsman, Avukat Ombudsman ve Kurumsal

Ombudsman”. Ancak bu üç tür ombudsmanın yanında “Parlamento Ombudsmanı, İnsan Hakları Ombudsmanı, Çocuk Hakları Ombudsmanı, Silahlı Kuvvetler (Askeri) Ombudsmanı, Polis Şikâyetleri Ombudsmanı, Öğrenci Ombudsmanı, Tüketici Ombudsmanı, Basın Ombudsmanı, Sağlık Ombudsmanı ve Yerel Yönetim Ombudsmanı” gibi özel uzmanlık alanı gerektiren ve yalnızca belirli konular üzerine yoğunlaşmış ombudsmanlık türleri de mevcuttur (Demir, 2012: 81-80).

Ombudsmanlık kurumunun tek tip özelliğe sahip bir kurum olmamasının sebebi her ülkenin ombudsmanlık kurumunu kendi sosyal, kültürel ve siyasi yapısına, toplumsal ihtiyaçlarına, hukuk sistemine ve nüfus özelliklerine göre yeniden şekillendirmesinden kaynaklanmaktadır. Bu noktada önem taşıyan husus ombudsmanlık kurumunun bir başka ülkedeki uyarlanma şeklinin doğrudan kopya edilmemesi gerekliliğidir. Dolayısıyla her ülkede tecrübe edildiği gibi Türk Kamu Denetçiliği Kurumu’nun da ülkenin genel durumuna göre yeniden şekillendirilmesi, kurumun ihtiyaçlara gerçek zamanlı cevap verebilmesi adına önem taşımaktadır (Fendoğlu, 2011: 157).

Bu ihtiyaçtan kaynaklanan sebeplerden dolayı yukarıda ifade edilen ombudsman türlerinin yanında devlet tarafından görevlendirilen “Erkek Kadın Eşitliği Ombudsmanı, Fırsat Eşitliği Ombudsmanı, Etnik Ayrıma Karşı Ombudsman, Sinema Ombudsmanı, Cinsel Azınlıklar Ombudsmanı, Çocukların Korunması Ombudsmanı, Haber Ombudsmanı, Basın Yakınmaları Ombudsmanı, Üniversite Ombudsmanı, Bankacılık Ombudsmanı, Mali Hizmetler Ombudsmanı, İnternet Ombudsmanı, Özürlüler Ombudsmanı, Cezaevi Ombudsmanı, Mülkiyet ve Konut Ombudsmanı, Finans Ombudsmanı ve Aile Ombudsmanı” gibi çeşitli uzmanlık alanı isteyen ombudsmanlık türleri de mevcuttur (Fendoğlu, 2011: 87; Şafaklı, 2009: 169; Avşar, 2007: 95-127).

Ülkelerin değişken ihtiyaçlarına göre oluşturulabilecek farklı uzmanlık alanlarına sahip ombudsmanlık birimlerinin bir ombudsmanlık kurumunun mutlak bir biçimde sahip olması gereken özelliklerinin tamamına sahip olması gerekmektedir. Bununla birlikte uzmanlık alanı gerektiren ombudsmanlık birimlerinde yapılabilecek herhangi bir yapısal değişikliğin kurumun temel niteliklerine zarar vermemesine özen gösterilmesi gerekmektedir. Genel veya özel her ombudsmanlık kurumunun sahip olması gereken temel nitelikleri şu şekilde sıralanabilmektedir: Yürütme organı karşısında bağımsız olması, vatandaşların herhangi bir sınırlamaya maruz kalmadan başvuru yapabilmelerinin sağlanması, başvuruların eşit ve adil bir biçimde değerlendirilmesi, yaptırım yetkisinin bulunmaması, siyasi açıdan tarafsız olması, diğer kamu kurumlarının ombudsman ile işbirliği içerisinde bulunması, yapılan her başvurunun dikkatli bir biçimde değerlendirmeye alınması ve medya ile aktif bir biçimde iletişim halinde olmasıdır (Şafaklı, 2009: 170).

5. YABANCI OMBUDSMAN ÖRNEKLERİ

Bu bölümde Amerika Birleşik Devletleri'nin farklı eyaletlerinde uygulanan aile ombudsmanlığı örnekleri incelenecektir. Böyle bir yönteme başvurulmasının amacı karşılaştırmalı bir analiz yöntemi sayesinde Türk Aile Ombudsmanı önerisini kurgulayabilmektir.

a. Washington Eyaleti Aile Ve Çocuk Ombudsmanı

Washington Eyaleti Aile ve Çocuk Ombudsmanı 1996 yılında Washington Eyalet Yasası tarafından 43.06A sayılı Washington Revize Kodu'nun yürürlüğe girmesi ile kurulmuştur. Yasama organı, istismar ve ihmal edilen çocukların ve ebeveynlerin korunmasını sağlamak ve devlet kurumları tarafından ailelere adil bir hizmet sunulması konularını araştırmakta ve kendisine gelen şikâyetleri çözüme kavuşturmaktadır (About OFCO, Erişim Tarihi: 16.04.2018).

Aile ve Çocuk Ombudsmanı'nın görevi çocukları ve ebeveynleri çağın kötü koşullarından korumak ve aile kurumu hakkında faaliyet gösteren diğer kamu görevlilerini ilgili tehlikeler hakkında bilgilendirmek ve çocuk koruma sistemini geliştirmektir. Bu bağlamda ilgili kurum çocuk istismarı, ihmal ve diğer zararlı faaliyetler hakkında kendisine gelen şikâyetleri dikkate almakta ve konu hakkında yapılması gereken işlemleri başlatarak koruyucu tedbirleri almaktadır. Kurumun çalışmaları sonucunda elde ettiği bulgular ve üretmiş olduğu öneriler eyalet yönetimine sunulmaktadır. Aile ve Çocuk Ombudsmanı bir başkan (yönetici ombudman) ve dört ombudsman kadrosu ile görev yapmaktadır (About OFCO, Erişim Tarihi: 16.04.2018).

b. Minnesota Eyaleti Aile Ombudsmanı

1991 yılında kurulan Minnesota Eyaleti Aile Ombudsmanı'nın temel görevi çocukların ve ailelerin yasalar tarafından korunmasını garanti altına almaktır. Aile Ombudsmanı yerine getirdiği görevleri kapsamında bağımsız bir biçimde hareket etmektedir. Ombudsman görevleri kapsamında şikâyetleri kabul etmekte, incelemelerde bulunmakta, uygun bulduğu şikâyetleri araştırmakta ve çözümsel önerilerini hükümete ve hükümetin ilgili birimlerine sunmaktadır (About Us, Erişim Tarihi: 16.04.2018).

Minnesota Eyaleti Aile Ombudsmanı çocukları ilgilendiren konular ile ilgilenmekte ve çocukların daha iyi bir geleceğe sahip olabilmesi için sosyal sorumluluk görevlerini yerine getirmektedir. Kamu kurumlarının aile konusunda gerçekleştirmek zorunda oldukları görevlerini geciktirmeleri veya tamamen ihmal etmeleri durumunda aile ombudsmanı konu ile ilgili çalışmalara başlamakta ve aile kurumunun aşındırılmaması için faaliyetlerini sürdürmektedir. Ailelerin yargı sürecine girmiş sorunları ile aile ombudsmanı gerekli durumlarda tercüman sağlamak, sosyal yardımlarda bulunmakta ve soruşturmalarda ailelere destek olmaktadır (How We Can Help, Erişim Tarihi: 16.04.2018).

Minnesota Eyaleti Aile Ombudsmanlığı bünyesinde eyalet içerisinde yaşayan ve farklı etnik kökene sahip ailelerin sorunlarını çözebilmek için Asya-Pasifik Minnesotalılar, Afrika Kökenli Minnesotalılar, İspanyon Dilini Konuşan Aileler ve Amerikan Yerlileri Grubuna Dâhil Olan Aileler olmak üzere birbirinden farklı dört ayrı hizmet birimi kurulmuştur (Our Ombudsperson Staff, Erişim Tarihi: 16.04.2018).

6. TOPLUMSAL BİR KURUM OLARAK AİLE

Toplumsal bir kurum olmak genel anlamıyla bir toplumda birbirleri ile uyumlu, örgütlenmiş ve bir bütün oluşturan düşüncelerin inançlar, gelenekler, adetler ve davranışlarla özümlemesi sonucunda ortaya çıkan öğelerin toplam bütünlüğünü ifade etmektedir (Kır, 2011: 383).

Toplumsal bir kurum olan ailenin tarihi oldukça eski zamanlara dayanmaktadır. Aile her toplumun temel kurumları arasında yer alan bir unsurdur. Böylece hemen her bireyin bir aile içerisinde doğup büyüdüğü genellemesi yapılabilmektedir. Aile kurumu evlilik olarak adlandırılan bir sözleşme sonucunda kurulmaktadır. Farklı toplumlarda aile kurumunun farklı türleri gözlenmekle birlikte ailenin değişmez temel nitelikleri bulunmaktadır (Özkalp, 2011: 121).

Dünyaya yeni gelen her birey tamamen korunmasız ve geldiği ortamda yaşayabilmesi için gerekli olan tecrübe ve bilgiden yoksun olmasından dolayı ilk önce bakıma muhtaçtır. Diğer canlılar ile kıyaslandığında en ilkel biçimde dünyaya gelen bir tür olan insanoğlu yaşamını devam ettirebilmesi için aile içinde edineceği tecrübe ve öğreneceği bilgilere muhtaçtır. Her toplum kendi devamlılığını sağlayabilmek için ölen her bireyin yerine yenisini getirmek zorundadır. Bu noktada da toplumun nüfus ve kültürel açıdan devamlılığını sağlayabilmek için aile kurumu önem kazanmaktadır (Özkalp, 2011: 121).

Her toplum kendi varlığının devamlılığını sağlayabilmek ve güçlü olabilmek için aile kurumuna önem vermektedir. Bu amaçla aile kurumunu korumak, güçlendirmek, desteklemek ve devamlılığını sağlayabilmek için çeşitli tedbirler alınmaktadır (Alacahan, 2010: 290). Çünkü aile kurumunun bozulması sağlıklı bir toplumun varlığını tehlikeye atmaktadır. Aile kurumunun sağlıklı olması ve sağlam temeller üzerinde oturması toplumun ve devletin de geleceğini güvence altına almaktadır. Aile yapısının bozulduğu bir toplumda devletin sağlam temeller üzerinde oturması oldukça zor bir hale gelmektedir (Ünal, 2013: 589).

7. AİLE KURUMUNUN TEMEL İŞLEVLERİ

Aile kurumunun temel işlevleri ana hatları ile altı başlık altında sıralanabilmektedir: “Biyolojik İşlev”, “Psikolojik İşlev”, “Eğitim İşlevi”, “Kültürel İşlev” ve “Ekonomik İşlev” (Kır, 2011: 385).

Aile, insan türünün yok olmasını engellemek ve devamlılığını sağlamak, toplumsal değerlerin, kültürlerin, adetlerin ve geleneklerin nesilden nesile aktarmasını garanti altına almak, bireylerin ruhsal doyum ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak, bireylerin toplum içerisinde bir kimliğe sahip olmasını temin etmek ve bireye toplumsal bir statü ve rol kazandırmak gibi temel işlevlere sahip olan temel bir kurumdur (Yıldırım, 2005: 94; Alacahan, 2010: 290). Diğer bir ifade ile aile, bireye biyolojik, psikolojik, kültürel ve sosyolojik özellikler kazandırmak için faydalı olan en temel kurumdur. Bireylerin din, sosyal sınıf, milliyet, kültürel değerler, inançlar ve siyasal tercihler aile kurumu içerisinde şekillenmekte ve bu unsurların çoğu zaman değişmez niteliklerinin temelleri aile içerisinde atılmaktadır. Aile, bireylerin kendilerini diğer aile üyelerini modelleyerek tamamlayabildiği bir kurumdur. Bu noktada erkek çocuklar baba ve ağabey; kız çocukları ise anne ve abla unsurları ile kendilerini sosyal, toplumsal ve cinsiyet açısından şekillendirmektedirler. Genel olarak çocuklar yetişkinlik dönemlerinde aile üyeleri ile daha önceden kurmuş oldukları iletişim ve modelleme kapsamında hareket etmektedirler. Diğer bir ifade ile yetişkin bireylerin davranışlarının kökenleri çocukluk yıllarındaki aile ortamında yer almaktadır (Yıldırım, 2005: 94).

8. TÜRK AİLE YAPISINDA YAŞANAN SORUNLAR

Aile kurumunda yaşanan kültürel değişimler Türk aile yapısını da doğrudan etkilemektedir. Bu doğrudan etkilenme olumlu ve olumsuz olarak iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Olumlu etkilenme kadınların rollerindeki değişimler, kadının bir birey olarak daha fazla öne çıkması, bireylerin bağımsızlaşması, kadının ekonomik özgürlüğünü elde etmesi, kişilerin anlaşarak evlenmeleri şeklinde sıralanabilirken, olumsuz etkilenme ise boşanma sayısında yaşanan artış, evlilik dışı ilişkilerin normal bir davranış gibi yansıtılması, çocukların aile ortamından uzaklaştırılarak anaokulu ve gündüz bakım evleri gibi kurumlarda bakımlarının yaygınlaşması, annelerin çocukları ile yakından ilgilenememeleri ve ailelerin üretici konumundan uzaklaşarak yalnızca tüketici konumuna geçmeleri şeklinde ortaya çıkmaktadır (Ünal, 2013: 592).

Ailelerin karşılaşmış oldukları sorunları tekipleştirmek kolay bir uğraş değildir. Çünkü sorunlar çok farklı sebeplere dayanan birbirinden farklı unsurlar şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Genel anlamda aileler ekonomik, siyasi, sosyolojik ve teknolojik gibi etkenlerin değişkenlik göstermesinden kaynaklanan sebeplerden dolayı çeşitli sorunlarla karşılaşmakta ve bu sorunların üstesinden gelmek çoğu zaman güçleşebilmektedir. Bununla birlikte yaşanan sorunun türü ve niteliği kısa olarak adlandırılabilir bir süre içerisinde değişkenlik gösterebilmektedir. Bu durum da aileyi yaşanan sorunlar karşısında çaresiz bir konuma düşürebilmekte veya bu tür meydan okumalara karşı aileyi korunmasız bırakabilmektedir. Ancak önemli olan nokta aile kurumunun devamlılığının sağlanabilmesi için yaşanan sorunlar karşısında aileyi koruyabilmek amacıyla gerekli olan tedbirlerin alınmasıdır (Aile Eğitimi Programları Üzerine Notlar..., 2011: 5).

Boşanma oranındaki hızlı artış, tek ebeveynli ailelerin yaygınlaşması, gençlerin evlenmek istememesi veya evliliğin geciktirilmesi, nikâhsız yaşama alışkanlığının yaygınlaşması, çocuk sahibi olmak konusunda yaşanan kararsızlıklarda yaşanan artış, aile içi şiddet, eşcinsel birliktelikler gibi dünya genelinde yaşanan evlilik sorunları Türkiye’de de yaşanmaktadır. Bu sorunlar Türk aile yapısını ve evlilik kurumunu tehlikeye düşüren sorunlar olarak varlıklarını korumaktadırlar (Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması, 2011: 34).

Türk aile yapısını olumsuz yönden etkileyen etkenlerin başında boşanma eylemi gelmektedir. Boşanma aile yapısını tehlikeye atan ve hem aile bireylerini hem de toplumun tamamını etkileyen çok yönlü bir faaliyettir (Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması, 2011: 70). Bu sebepten dolayı boşanma konusunun daha ayrıntılı bir biçimde incelenmesi gerekmektedir.

9. EVLİLİĞİN HUKUKİ OLARAK SONLANDIRILMASI: BOŞANMA

Aile kurumu evlilik olarak adlandırılan bir sözleşme ile devamlılığını bir sonraki aşamaya taşımaktadır. Diğer bir ifade ile evlilik aile kurumunun temel ilkelerinin belirli düzen içerisinde devam etmesini sağlayan bir sözleşmedir. Evlilikte yaşanan sorunlara uygun zamanda kabul edilebilir çözüm önerilerinin üretil(e)memesi evlilik sözleşmesinin sonlandırılması gibi olumsuz bir durumu ortaya çıkartabilmektedir. Böyle bir durum da aile üyelerinin psikolojik sağlığını doğrudan ve toplumun psikolojik sağlığını ise dolaylı yoldan etkilemektedir. Dolayısıyla aile kurumunun sağlıklı ilişkiler üzerine oturtulması, toplum bütünlüğünün ve devamlılığının sağlanması açısından önem taşımaktadır (Aile Eğitimi Programları Üzerine Notlar..., 2011: 6).

Boşanma evliliğin hukuki olarak sonlandırılması durumudur. Boşanmanın sebepleri ve türleri toplumdan topluma farklılık gösterebilmekle birlikte genel anlamıyla hukuki olarak oluşturulan bağların aynı biçimde hukuki olarak sonlandırılması durumunu ifade etmektedir (Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması, 2011: 49).

Boşanma eylemini yalnızca hukuki bir birlikteliğin aynı şekilde hukuki yollarla sonlandırılması şeklinde değerlendirmek yanlış sonuçlara sebebiyet verebilecektir. Çünkü boşanma şeklinde ortaya çıkan aile kurumunun istenmeyen bir biçimde parçalanması durumu toplumda çeşitli sorunların ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Bu sorunlardan en önemlileri boşanan eşler arasında ruhsal çöküntülerin yaşanması ve sonucun toplumun geneline yayılması durumudur. Bununla birlikte boşanmış ailelerin çocukları da benzer bir biçimde ruhsal çöküntü içerisine girmektedirler. Bu tür ailelerin mensubu olan çocuklar yetişkinlik dönemlerinde karşısındaki kişiye güven(e)meme, ruhsal yönden doyuma ulaş(a)mama, suç işleme, anti sosyal davranışlar sergileme, yalnızlık hissine kapılma, davranış bozukluklarını sergileme, insan ilişkilerinde sorunlar yaşama ve sevlmeme duygusu içerisine girme gibi olumsuz hal, hareket ve duygular içerisine girebilmektedirler. Bu normal dışı

davranışlar bireysel boyutu aşarak toplumun tamamını doğrudan veya dolaylı yönden etkileyebilmektedir. Bu sebepten dolayı boşanmanın önüne geçebilmek arzusu çeşitli açılardan bütün sosyal bilimcilerin ilgi duyduğu bir alanı oluşturmaktadır (Ünal, 2013: 592-593, 599).

8 Aralık 2001 tarih ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 161 ile 166. maddeleri arasında eşlerin hangi durumlarda boşanabilecekleri başlıklar halinde sıralanmıştır (4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>, Erişim Tarihi: 10.11.2017):

- Eşlerden herhangi birisinin zina suçunu işlemesi,
- Eşlerden birisinin diğerinin hayatına kast etmesi ve onur kırıcı davranışlarda bulunması,
- Eşlerden birisinin suç işlemesi ve haysiyetsiz bir hayat sürmesi durumunda diğerinin bu kişi ile aynı hayatı paylaşmak istememesi,
- Eşlerden birisinin ortak yaşanılan mekânı terk etmesi ve en az altı ay geri gelmemesi,
- Eşlerden birisinin akıl hastası olması,
- Evlilik bütünlüğünün düzeltilemeyecek ölçüde sarsılmasıdır.

Türkiye genelinde genel olarak karşılaşılan boşanma sebepleri şu şekilde sıralanabilmektedir (Aile Yapısı Araştırması, 2016, Erişim Tarihi: 12.12.2017; Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması, 2011: 229-232; Ünal, 2013: 594-595):

- Eşlerden birisinin veya her ikisinin içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklara sahip olması,
- Aile içi şiddet (dayak, hakaret, kötü muamele vs.) olaylarının yaşanması,
- Ailenin ekonomik durumunun kötü olması,
- Eşlerin birbirlerini aldatması,
- Aile içi cinsel taciz eylemlerinin yaşanması,
- Eşlerin birbirlerine karşı sorumsuz ve ilgisiz davranması,
- Aileyi terk etmek ve aile dışında yaşamak isteği,
- Çocuk sahibi olunamaması,
- Aile içinde çocuklara karşı kötü muamelede bulunulması,
- Eşlerin birbirlerine karşı saygısız davranması,
- Eşlerin ailelerinin aile ilişkilerine müdahalede bulunması,
- Eşlerden birisinin tedavisi güç bir hastalığa yakalanması,
- Kadının ev işlerini yap(a)maması,
- Erkeğin ailenin geçimini sağlayabilecek bir gelire sahip olmaması,
- Eşlerden herhangi birisinin hırsızlık, gasp ve dolandırıcılık gibi yüz kızartıcı bir suç işlemesi,

- Eşlerden herhangi birisinin eşine, evine ve çocuklarına karşı ilgisiz davranması,
- Kadının, eşinin ailesi ile iyi ilişkiler kuramaması,
- Evliliğin meydana gelmesinde ailelerin rızasının olmaması,
- Eşlerin kendi ailelerinde boşanma olaylarının yaşanmış olması,
- Eşlerin ailelerinin birbirleriyle olumlu ilişkiler kuramamış olması,
- Evlilik öncesi eşlerden herhangi birisinde fark edilen olumsuz bir durumun evlendikten sonra düzeleceği inancı içerisinde girilmesi, ancak evlendikten sonra sorunun düzelmemiş olması,
- Televizyonlarda yayımlanan film ve dizilerin modern hayat adı altında “nikâhsız yaşam, zina ve aldatma ya da aile içi çarpık ilişkilerin normalleştirilmesi” gibi toplumsal değerleri yıkıcı niteliklere sahip olmaları,
- Kadının ekonomik özgürlüğünü kazanması ile birlikte aile içindeki rolünde değişim yaşanması ve kadının iş hayatı ile aile hayatındaki klasik rolünün bir çatışma içerisine girmesi durumunun boşanmayı kolaylaştırması,
- Erkeğin ekonomik özgürlüğünü kazanmış bir kadından aile içindeki klasik rolünü devam ettirmesi isteği ve beklentisi,
- Hukuki düzenlemelerin boşanmayı kolaylaştırması veya diğer bir ifade ile evliliklerinde sorun yaşayan eşlerin sorunu çözme yerine daha basit olan boşanma eylemine başvurmaları ve hukuki sistemin bu eylemi kolaylaştırmasıdır.

10. AİLE OMBUDSMANI ÖNERİSİ

Aile Ombudsmanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin’in bakanlık görevinde bulunduğu dönemde tartışılmış ve Şahin bakanlık tarafından aile sorunlarına çözüm önerileri sunabilecek bir ombudsmanlık türünün uygulamaya geçirilmesi gerektiğinden söz etmiştir. Aile Ombudsmanlığı’nın temel amacı boşanma aşamasına gelen evli kişilere gerekli olan danışmanlık hizmetlerini sunarak çözümü mümkün olan sorunları ortadan kaldırmaktır (Boşanacak Çiftlere Aile Ombudsmanlığı, Erişim Tarihi: 12.12.2017). Ancak Aile Ombudsmanlığı şeklinde kurulacak olan bir birimin yalnızca boşanma aşamasına gelen kişilerin evliliklerini kurtarmak gibi olayın sonucuna müdahale etme girişimi yerine evlenecek olan kişilere ön danışmanlık hizmetleri ile evlilikleri süresince yaşam boyu danışmanlık hizmetlerinin verilmesi gerekmektedir. Böylece aile kurumu daha güçlü bir yapılanmaya kavuşabilecektir.

Aile Ombudsmanı adı altında oluşturulması önerilen bu kurumun temel amacı Türk aile yapısını korumak, ailelere rehber olmak ve aile kurumuna çok fazla zarar veren ve parçalanmasına sebep olan boşanma olaylarının önüne geçebilmektir. Ancak bu noktada Aile Ombudsmanı’nın temel hedefi boşanma aşamasına gelen kişileri bu eylemlerinden vazgeçirmek değil, ailelere evlilikleri süresince psikolojik ve sosyal yönden destek vererek meydana gelen sorunları boşanma aşamasına

ulaşmadan çözüme kavuşturabilmektir. Bununla birlikte yapılan tüm uğraşlara rağmen boşanma aşamasına gelen kişiler arasında arabulucu görevi üstlenerek ailenin parçalanmasına izin vermemek de Aile Ombudsmanı'nın görevleri arasında yer alması öngörülmektedir.

Boşanma kararı alan kişilerin mahkemeye başvurmadan önce aile içerisinde yaşadıkları sorunlarını gerçek anlamda tüm mahremiyet kurallarına sadık kalacak üçüncü bir kişiye (Aile Ombudsmanı) anlatmaları ailelerin parçalanmasının önüne geçilebilmesi için önem taşımaktadır. Evliliklerde çok farklı sorunların yaşanması bu sorunların çözümünün olmadığı anlamına gelmemektedir. Kişilerin tek başlarına çözemedikleri sorunları için dışarıdan profesyonel bir yardım almaları gerekmektedir (Ünal, 2013: 598).

İslam dini toplum açısından önemli bir kurum olan aileye dikkat çekici oranda önem vermiştir. Bu sebepten dolayı ailenin kurulması, geliştirilmesi ve korunması amacıyla çok sayıda kural getirmiştir. İslam dinine göre bir ailenin sağlıklı bir biçimde kurulmasının tek yolu evlilik kurumundan geçmektedir. Evlilik insan neslinin devamının sağlanabilmesi ve toplumun ahlaki çöküntü içerisine girmeden sağlıklı bir biçimde varlığını koruyabilmesi için aracı niteliğine sahip önemli bir kurum olarak kabul edilmektedir. Çünkü aile kurumunun zayıf olduğu veya zayıflamaya başladığı bir toplumda fuhuş ve diğer cinsi sapkınlıkların yolunun açılması kolaylaşmaktadır. Böyle bir durum da toplumun ahlakını zarara uğratacak sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla bireysel bir faaliyet gibi görünmelerine rağmen toplumun tamamını etkileyebilecek zararlı sonuçlar üretebilmektedirler. Toplumun geleceği olan çocuklar aile kurumunun zayıflamasından ve parçalanmasından doğrudan zarar gören büyük çoğunluğu oluşturmaktadırlar. Bu açıdan değerlendirildiği takdirde toplumun geleceğini koruyabilmek için toplumun çekirdeğini oluşturan aile kurumunun korunması gerekmektedir (Özdemir, 2002: 2).

İslam dini aileye vermiş olduğu önemden dolayı ailenin sağlam temeller üzerine oturması ve güçlü bir aile sisteminin oluşturulması amacıyla evli çiftler arasında meydana gelebilecek ve aile kurumunun ortadan kalkmasına neden olabilecek sorunların karara kavuşturulması konusu üzerinde önemle durmuştur. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'de eşlerin arasındaki sorunların aile kurumunun dağılması aşamasına geldiği noktada eşlerin arasını düzeltebilecek arabulucuların görev yapması hükme bağlanmıştır. Bu hüküm Kur'an-ı Kerim'in 4. Suresi olan Nisa Suresi'nin 35. Ayeti'nde, "Eğer karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. ..." şeklinde ifade edilmiştir (Özdemir, 2002: 11; Kur'an-ı Kerim Portalı, <http://kuran.diyadin.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/nisa-suresi-4/ayet-35/diyadin-isleri-baskanligi-meali-1>, Erişim Tarihi: 14.12.2017).

Aile içinde yaşanan sorunları çözüme kavuşturacak hakemler genel olarak eşleri iyi tanıyan ve aile içinden kişiler olmasının yanında dışarıdan profesyonel bir biçimde yardım sağlayabilecek kişi

veya kurum da olabilmektedir. Bu noktada hakemlerin görevi geçimsizliğe sebep olan sorunları tespit etmek ve çözüm önerileri sunmaktır. Aile hakemleri yalnızca eşleri barıştırma veya sorunlarına çözüm önerileri sunma çerçevesinde görev yapmamakta, aynı zamanda gerekli gördükleri durumda evliliğin sonlanmasına da karar vermektedirler. Diğer bir ifade ile aile hakemleri karşılaşılan sorunun niteliğine göre eşlere boşanmanın daha rasyonel bir hareket olacağı yönünde öneri de sunmaktadırlar. Aile hakemlerinin tüm illerde kurulacak olan “aile danışmanlık merkezleri” bünyesinde boşanmaların önüne geçebilmek ve ailelere yaşamış oldukları her türlü sorun kapsamında danışmanlık hizmeti vermek amacıyla görev yapması öngörülmektedir (Özdemir, 2002: 11). Ancak bu çalışmada önerilen sistem Aile Ombudsmanı’dır. Çünkü yukarıda da vurgulandığı üzere ombudmanlık kurumunun yürütmeden bağımsızlığı ve gücünü doğrudan TBMM’den alması sebebiyle basit bir danışmanlık merkezinden daha etkili olabileceği öngörülmektedir. Ombudsmanlık kurumunun kendisine gelen şikâyetleri çözüme kavuşturmak amacıyla sahip olduğu geniş kapsamda araştırma yapma yetkisine hiç bir danışmanlık merkezi sahip olamayacaktır. Dolayısıyla bu noktada çalışmada vurgulanmak istenen husus boşanmaların önüne geçebilecek ve ailelere uzman kadrosu ile yardımcı olabilecek en etkili kurumun Aile Ombudsmanlığı olduğu öngörüsüdür.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Ombudsmanlık kurumu, 1809 yılından günümüze kadar varlığını koruyarak devam ettirmiş bir kurum olarak vatandaşları yönetimin haksız eylemlerinden korumayı amaçlayan arabulucu bir yapılanmadır. Günümüzde ombudsmanlık kurumunun bir denetim sistemi olduğu yönünde bir algılayış olsa da ombudsman, denetim yapmak görevinden daha fazla, arabulucu ve uzlaştırmacı kimliği ile öne çıkmaktadır. Denetim görevi yalnızca faaliyetlerini sürdürebilmesi için yapması gereken ön hazırlıklardan birisini oluşturmaktadır.

Ombudsmanlık kurumu gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler kapsamında dünyanın her tarafında popüler bir kurum olmuştur. Bu sebepten dolayı uzmanlık alanı gerektiren özel alt birimlere ayrılmıştır. Bu çalışma uzmanlık alt birimi olan Aile Ombudsmanlığı’nın Türkiye’de kurulması önerisi üzerine kurgulanmıştır.

Aile her toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da oldukça önemli bir yere sahiptir. Ailenin Türk toplumu için vazgeçilmez bir yere ve öneme sahip olduğunun ifade edilmesi yanlış olmayacaktır. Ancak modern dünya adı altında bireysel ve toplumsal yaşantıların değişmesi, ihtiyaçların farklılaşması veya öyle olduğu izleniminin verilmesi aile kurumunu doğrudan etkilemektedir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de aile kurumunun hukuki sözleşmesi olan evliliklerde sorun(lar) yaşanabilmekte ve bunun sonucunda evlilikler boşanma yolu ile sonlandırılabilir. Bu durum aile kurumuna zarar veren ters bir orantıyı ortaya çıkartmaktadır. Boşanma eylemi hukuki bir konu

olarak kabul edilebilir sebeplere dayandığı sürece herhangi bir olumsuzluğa sebep vermemekle birlikte, aşırı oranda yaşanan boşanma eylemleri bu konu hakkında düşünülmesi ve çözüm önerileri üretilmesi için bir sebep oluşturmaktadır.

Boşanma eyleminin yalnızca hukuki bir birlikteliğin, aynı şekilde, hukuki bir süreç ile sonlandırılması olarak kabul edilmesi bireylere ve topluma vermiş olduğu zararların tespit edilmesini zorlaştırmaktadır. Evliliklerde çok sayıda sorun yaşanabilmekle birlikte bu sorunların tek çözüm yolu olarak boşanmanın görülmesi evlilik kurumunu yıpratmaktadır.

Kabul edilmesi gerekir ki evlilik sorumluluk, özveri, sabır ve sevgi isteyen bir birlikteliktir. Dolayısıyla yalnızca cinsel faaliyetleri düzenlemek, çocuk sahibi olmak veya toplumsal baskıdan kaçınmak için kurulan evlilik bağı boşanma ile çözülebilmektedir. Her şeyden önce evlilik insan neslinin devamlılığı için gerekli bir kurumdur. İçerisinde yaşadığımız toplumun kültürünü, adetlerini, gelenek ve göreneklerini, milli değer ve inançlarını gelecek nesillere sağlıklı bir biçimde taşımak hedefi evliliğin birinci sırasında yer alması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile evlilik kurumuna bireysel ve basit bir eylem gözü ile değil, toplumun ve bütün bir milletin geleceğini ilgilendiren büyük bir oluşum yaklaşımı gözü ile bakılması gerekmektedir.

Bu çalışmada önerilen Aile Ombudsmanlığı'nın ana kurgusu yalnızca boşanma aşamasına gelen kişileri barıştırmak gibi eksik bir anlayışa dayanmamaktadır. Önerinin ruhunu oluşturan amaç evlenmek isteyen bireylere sosyal ve psikolojik yönden destek vermek ve bu desteğin ömür boyu devam etmesini sağlamaktır. Böylece her ailenin ücretsiz bir danışmanlık birimi ve bir psikoloğu olacaktır. Aynı zamanda uzman kadrosu ile görev yapması öngörülen Aile Ombudsmanlığı'nın evlenmek isteyen kişilere evlilik ehliyeti vermesi öngörülmektedir. Bu ehliyetin, kişilerin, akıl ve ruhsal sağlığının ve olgunluk seviyesinin evlenmek için yeterli olduğunu onaylayan bir belge niteliğinde olması öngörülmektedir.

Evlilik ehliyeti belgesi 10 Şubat 2015 tarih ve 29263 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Evlendirme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" kapsamında öngörülmüştür. Yönetmeliğin birinci maddesinin (ğ) fıkrasında yer alan, "Evlenme ehliyet belgesi: Kişinin evlenme anındaki milli hukukuna göre evlenme ehliyeti ve şartlarının yer aldığı ve evlenmeye sakınca bulunmadığını gösterir belgeyi," (29263 Sayılı Resmi Gazete, Erişim Tarihi: 15.10.2017) oluşturmaktadır. Bu biçimde somut bir şekilde sokulmaya çalışılan yazılı bir belgenin ifade ettiği anlam ile bu çalışmada önerilen evlenme ehliyeti aynı kavramları ifade etmemektedir. Yönetmelik kapsamında ifade edilen belgenin evlenecek kişinin belirli bir yaş üstünde olması, yakın aile bağları bulunan kişilerin evlenemeyeceği gibi evliliğe aykırı klasik durumları belgeleyen yazılı bir doküman niteliğinde olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir. Bu çalışmada önerilen evlilik ehliyetinin içeriğinde uzman psikiyatri hekimlerinin ve psikologların kişilere evlenebilmelerinde 'akıl ve ruh

sağlığı ve olgunluk açısından herhangi bir sakıncası yoktur' şeklinde izin vermesi durumu yer almaktadır. Bununla birlikte herhangi bir akıl sağlığı geçmişi bulunan, mevcut durumda terapi veya ilaç tedavisi gören, alkol ve uyuşturucu bağımlısı olan, suç işlemeye eğilimi ve sabıkası bulunan ve evlenebilecek olgunluğa erişmemiş kişilerin evliliklerinin kontrol altında tutulması gelecek nesillerin sağlıklı bireylerden oluşması, boşanma, aile içi cinayetlerin, yaralamaların veya sakatlıkların önüne geçilebilmesi adına önem taşımaktadır. Bu tür kişilere Aile Ombudsmanlığı bünyesinde yer alacak uzman kişiler tarafından sınırlı düzeyde evlilik ehliyeti verilmesi ve tüm evlilik hayatlarının denetim altında tutulması önerilmektedir. Bu şekilde Türk aile yapısının bozulmaması ve ilk defa evlenecek sağlıklı bireylerin, evliliklerde yaşanan sorunlar yüzünden, evlilikten uzak kalmasının önüne geçilebilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda sabıka kaydı bulunan, akıl ve ruhsal hastalık geçmişi bulunan, mevcut durumda psikolojik (terapi ve ilaç destekli) tedavi gören, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı ile mücadele eden veya herhangi bir sağlık kuruluşuna ilgili konu hakkında (henüz) başvuru yapmamış ve uzman hekimlerin kanaatine göre evlenebilecek olgunluğa erişmemiş kişilerin evliliklerinin Aile Ombudsmanlığı birimi bünyesinde sürekli olarak kontrol altında tutulması önerilmektedir. Çünkü sık aralıklarla tekrarlanan akıl ve ruhsal hastalıklar, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı, olgunluğa erişememenin vermiş olduğu sorunlar ve daha önceden işlenmiş hukuksal suçların insan ilişkilerine yansımaları sağlıklı olan diğer eşi yıpratılabilmekte ve çok farklı felaketleri tetikleyebilmektedir. Türk aile yapısını ve toplumun genel düzenini koruyabilmek ve yeni yetişen nesillerin sağlıklı olmasını sağlayabilmek için her evliliğin ve özellikle hastalık, bağımlılık ve sabıka geçmişi olan kişilerin evliliklerinin sürekli olarak kontrol altında tutulması gerekmektedir. Gerçekleştirilmesi önerilen bu kontrolün Aile Ombudsmanlığı tarafından üstlenilmesi önerilmektedir.

Aile Ombudsmanlığı bünyesinde psikolog, sosyolog, psikiyatri uzmanı, eğitim danışmanı uzmanı ve ailelere ekonomi konusunda destek sağlayacak bir ekonomi uzmanı görev yapacaktır. Bu şekilde, bu alanlarda yetişmiş uzman kişilere de iş imkânı yaratılmış olacak ve Türk ailesi gelecek nesillere sağlıklı bir biçimde taşınabilecektir.

KAYNAKÇA

About OFCO (the Office of the Family and Children's Ombuds), <<http://www.ofco.wa.gov/about-ofco/>>, (Erişim Tarihi: 16.04.2018).

About Us, <<https://mn.gov/ombudfam/about-us/>>, (Erişim Tarihi: 16.04.2018).

Alaçahan, Osman (2010), "Aile Birliğini Oluşturan Faktörler ve İşlevleri", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Nisan 2010, Cilt:11, Sayı:1, Nisan, s. 289-298.

Aile Yapısı Araştırması, 2016. <<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869>>, (Erişim Tarihi: 12.12.2017).

- Aile Eğitimi Programları Üzerine Notlar... (2011), Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara, ISBN: 978-605-4628-41-4, s. 1-200. <<http://www.aep.gov.tr/wp-content/uploads/2013/03/aep-uzerine-notlar.pdf>>, (Erişim Tarihi: 11.12.2017).
- Avşar, B.Zakir (2007), *Ombudsman İyi Yönetilen Türkiye İçin Kamu Hakemi*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Aydın, Ahmet Hamdi; İbrahim Ethem Taş ve Murtaza Ersöz (2012), “Önemi ve Uygulanabilirliği Açısından Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumu”, *II. Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi, Küresel Değişim ve Demokratikleşme*, İnönü Üniversitesi, Malatya, 19-20 Nisan 2012, s. 67-89.
- Boşanacak Çiftlere Aile Ombudsmanlığı, <<http://www.sabah.com.tr/gundem/2012/10/27/bosanacak-ciftlere-aile-ombudsmanligi>>, (Erişim Tarihi: 12.12.2017).
- Demir, Konur Alp (2014). “Kamu Denetçiliği Kurumu’nun Türkiye’ye Sağlayacağı Katkılar ve İşlevselliği Üzerine Tartışmalar”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Bahar, Yıl: 1, Sayı: 1, SS. 1-12.
- Demir, Konur Alp (2012). *Türk Kamu Yönetimi Denetim Sisteminde Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık)*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979), Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 1979-1983, Yayın No, DPT: 1664, Ankara - Nisan 1979. <<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalkinma%20Planlar/Attachments/6/plan4.pdf>>, (Erişim Tarihi: 14.07.2017).
- Duman, M. Zeki (2012). “Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakâr İdeolojinin Aileye Bakışı”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı: 4, s. 19-51.
- Efe, Haydar ve Murat Demirci (2013). “Ombudsmanlık Kavramı ve Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumundan Beklentiler”, *Sayıştay Dergisi*, Temmuz-Eylül, Sayı: 90, s. 49-72.
- Eren, Hayrettin (2000). “Ombudsman Kurumu”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1-2, s. 81-83.
- Esgün, İbrahim Uğur (1996), “Ombudsman Kurumunun Türkiye İçin Gerekliliği Üzerine Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:45, Sayı:1, s. 251-278.

- Fendoğlu, Hasan Tahsin (2011), *Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık)*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Gölönü, Sirel (1997), “Ombudsman ve Yönetimde Halkla İlişkilerin Gelişmesine Etkisi”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 27, Ekim-Aralık, s. 3-14.
- Hakyemez, Yusuf Şevki (2010). “2010 Anayasa Değişiklikleri ve Demokratik Hukuk Devleti”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 14, Yıl: 2010, Sayı: 2, s. 387-406.
- How We Can Help, <<https://mn.gov/ombudfam/get-help/>>, (Erişim Tarihi: 16.04.2018).
- Kır, İbrahim (2011). “Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar,2011, Cilt:10, Sayı:36, s. 381-404.
- Kur'an-ı Kerim Portalı, (Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı), <<http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/nisa-suresi-4/ayet-35/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1>>, (Erişim Tarihi: 14.12.2017).
- Our Ombudsperson Staff, <<https://mn.gov/ombudfam/about-us/staff/>>, (Erişim Tarihi: 16.04.2018).
- Özdemir, Şuayip (2002). “Nisa Sûresinde Aile İle İlgili Olarak Yar Alan Âyetlerin İstikrarlı Bir Aile Kurumunun Teşekkülü ve Çocuğun Eğitimi Açısından Tahlili”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Yıl:2, Sayı:3, Temmuz/Ağustos/Eylül 2002, s. 1-17.
- Özkalp, Enver (2011). *Sosyolojiye Giriş*, 19. Baskı, Ekin Basın Yayın Dağıtım (Ekin Yayınevi), Bursa.
- Pickl, Victor J.. “Ombudsman ve Yönetimde Reform”, (çev. Turgay Ergun), *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt:19, Sayı:4, 1986, s. 37-46.
- Saygın, Engin (2008), “Ombudsmanı Beklerken: Anayasa Mahkemesi'nin Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu İptaline Dair Gerekçeli Kararı Üzerine Bir İnceleme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:12, Sayı:1-2, s. 1046-1049.
- Sezen, Seriyi (2001), “Ombudsman: Türkiye İçin Nasıl Bir Çözüm? Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu Tasarısı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt:34, Sayı:4, Aralık, s. 71-96.
- Şafaklı, Okan Veli (2009), “Kamu Denetiminde Etkinlik Aracı Olarak “Ombudsman” ve AB Sürecinde KKTC'deki Uygulamaya Karşılaştırmalı Bir Bakış”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 2, s. 161-197.

- Şengül, Ramazan (2007), “Türkiye’de Kamu Yönetiminin Etkin Denetlenmesinde Yeni Bir Kurum: Kamu Denetçiliği Kurumu”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:14, s. 126-145.
- Tayşi, İsmet (1997). “Ombudsman Kurumu ve Ülkemizde Uygulanabilirliği”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı:25 (Özel Sayı), Nisan-Haziran, s. 106-123.
- Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması (2011). *Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü*, ISBN: 978-605-4628-37-7, Afşaroğlu Matbaası, Ankara, 2011, ss. 1-432. <<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/turkiyenin-aile-yapisi-arastirmasi-20111.pdf>>, (Erişim Tarihi: 11.12.2017).
- Ünal, Vehbi (2013). “Geleneksel Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Boşanma Sorunu ve Din”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 26, Bahar, s. 588-602.
- Yağmurlu, Aslı (2009), “Halkla İlişkiler Mekanizması Olarak Kamu Denetçiliği”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 42, Sayı: 1, Mart, s. 87-104.
- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1995). Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 1996-2000, Ankara-1995. <<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalkinma%20Planlar/Attachments/3/plan7.pdf>>, (Erişim Tarihi: 14.07.2017).
- Yıldırım, Ergün (2005). “Bir Modernite Rüyası: Ailenin Sonu mu?”, *Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, Ocak-Mart, Yıl: 7, Cilt: 2, Sayı: 8, ISSN: 1303-0256, s.93-101.
- 10 Şubat 2015 Tarih ve 29263 Sayılı Resmi Gazete, “Evlendirme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, <<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/02/20150210-4.htm>>, (Erişim Tarihi: 15.10.2017).
- 8 Aralık 2001 Tarih ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, <<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>>, (Erişim Tarihi: 10.11.2017).
- 29 Haziran 2012 Tarih ve 6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kanunu, <<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6328.pdf>>, (Erişim Tarihi: 08.11.2017).